

Perusopetuksen yleisten tavoitteiden ja tuntijaon uudistustyöryhmälle

Turvallisuus ja liikenne

Opetusneuvos Pekka Iivonen, opetusneuvos Eero K. Niemi, opetusneuvos Heidi Peltonen

Aih kokonaisuuden tehtävä yleissivistyksen kokonaisuudessa

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaan Turvallisuus ja liikenne -aihekokonaisuuden päämääränä on auttaa oppilasta ymmärtämään turvallisuuden fyysisiä, psyykkisiä ja sosiaalisia ulottuvuuksia sekä opastaa vastuulliseen käyttäytymiseen. Perusopetuksen tulee antaa oppilaille ikäkauteen liittyvät valmiudet toimia erilaisissa toimintaympäristöissä ja tilanteissa turvallisuutta edistään

Aih kokonaisuuden keskeiseksi tavoitteeksi on määritelty, että oppilas oppii tunnistamaan turvallisuus- ja terveystarpeita, ennakoimaan ja välttämään vaaratilanteita sekä toimimaan terveyttä ja turvallisuutta edistävällä tavalla, edistämään väkivallattomuutta ja toimimaan kiusaamistilanteissa rakentavasti, toimimaan onnettomuus- ja kriisitilanteissa tarkoituksenmukaisesti, toimimaan vastuullisesti ja turvallisesti liikenteessä, vaikuttamaan liikenneympäristön ja muun toimintaympäristön turvallisuuteen sekä tuntemaan yhteiskunnan hyvinvointipalveluja.

Aih kokonaisuuden tavoitteet pitää avata paikalliseen opetussuunnitelmaan eri oppiaineiden tavoitteisiin ja sisällöiksi sekä oppiaineiden väliseksi teemoiksi niin, että opetettavasta aineksestä muodostuu oppimiskokonaisuus, jonka tuloksena yllä mainitut tavoitteet toteutuvat perusopetuksen aikana syventyen oppilaan kehityksen mukaan esiopetuksesta perusopetukseen loppuun mennessä. Opetussuunnitelmaa laadittaessa aihekokonaisuudet tulee sisällyttää yhteisiin ja valinnaisiin oppiaineisiin sekä yhteisiin tapahtumiin, ja niiden pitää näkyä myös koulun toimintakulttuurissa.

Aih kokonaisuuden toteuttamisen suunnittelun lähtökohtana on aina oltava oppilaan kokemus. Aluksi mietitään, miten oman koulun toiminta järjestetään, jotta oppilas voisi saada opittavaan asiaan liittyviä kokemuksia. Seuraavaksi etsitään käytännön toteuttamisen tavat eri oppiaineissa ja koulun muussa toiminnassa. Kunkin aihekokonaisuuden toteuttamiseen haetaan parhaiten tukevat yhteistyökumppanit.

Varsinkin aihekokonaisuuden liikenne-osiossa tulee oppimisen painopisteen sijoittua ensinnäkin perusopetuksen alkuvaiheisiin turvallisen liikkumisen takaamiseksi sekä toiseksi perusopetuksen loppuun oman liikennekäyttämismallien oppimiseksi aktiivisena liikenteeseen osallistujana. Arkikäytäntöjen muuttaminen opitun mukaisesti kuuluu aihekokonaisuuden toteutukseen.

Turvallisuusteeman käsitteleminen perusopetuksessa on selvästi korostunut monien viimeaikaisten kouluväkivaltatapausten nostaman tarpeen vuoksi. Toisaalta valtioneuvosto on toukokuussa 2008 vahvistamassa Sisäisen turvallisuuden ohjelmassa sitoutunut myös koulutoimen alueella vahvistamaan nuorten turvallisuusosaamista ja –

tietoutta. Sisäisen turvallisuuden ohjelma ei sinällään ole vaikuttanut aihekokonaisuuden Turvallisuus ja liikenne syntyyn, mutta sen sisältämät tavoitteet tukevat aihekokonaisuuden merkitystä perusopetuksessa.

Aihekokonaisuuden tärkeimmiksi sisällöiksi vuoden 2004 opetussuunnitelman perusteissa määriteltiin seuraavat asia:

- onnettomuuksilta, päihteiltä ja rikollisuudelta suojautuminen omassa elinympäristössä
- työturvallisuus ja ympäristöturvallisuus
- terveyttä, turvallisuutta, väkivallattomuutta ja rauhaa edistäviä toimintamalleja
- väkivallan ulottuvuudet lähiyhteisössä ja yhteiskunnassa
- keskeiset liikennesäännöt ja erilaiset liikenneympäristöt
- muut huomioiva liikennekäyttäytyminen, liikenneympäristön turvallisuus ja turvalaitteet
- lähiympäristön vaaranpaikkojen kartoittaminen ja turvallisuuden parantaminen
- turvallisuutta edistävät palvelut
- kodin ja koulun yhteistyö turvallisuuden edistämiseksi.

Turvallisuus teema esiintyy oppiaineissa mm.:

- Äidinkieli ja kirjallisuus: eri aikojen kertomukset turvallisuuteen liittyvistä asioista, ihmisten ja aikakausien erilaisuus, tieto turvallisuudesta.
- Toinen kotimainen kieli: Turvallisuussanastoa, esimerkkejä ja tekstejä, joissa esillä turvallisuuteen liittyviä asioita, turvallisuuskulttuurista esimerkkejä
- Kielet: turvallisuuteen liittyvää sanastoa eri kielillä esimerkkejä ja tekstejä, joissa esillä turvallisuuteen liittyviä asioita, turvallisuuskulttuurista esimerkkejä, turvallisuudesta eri maissa esimerkkejä
- Matematiikka: tietojen kerääminen, tallentaminen ja käsitteleminen
- Ympäristö- ja luonnontieto: ympäristöön liittyvä turvallisuus, ihmisen ja luonnon suhde, ohjeiden noudattaminen koulussa, lähiympäristössä ja liikenteessä
- Biologia ja maantieto: Ympäristön vaarat, luonnon merkitys ihmiselle ja yhteiskunnalle, eri maantieteellisten alueiden erityispiirteet, luonnon tutkimus, ihmisen rakenne ja elintoiminnot, vastuu omista teoista, maastossa liikkuminen, ihmisen ja ekosysteemin suhteet, ympäristönsuojelu, kestävä kehitys
- Fysiikka, kemia: aineiden ominaisuudet ja niihin liittyvä turvallisuus, laitteisiin liittyvä turvallisuus, turvallisuus ja fyysinen maailma, työturvallisuus, turvallisuus ja ympäristö, turvallisuus eri alueilla, tekniikka ja teknologia ja turvallisuus niissä
- Terveystieto: oma turvallisuus, fyysinen koskemattomuus ja oman kehon suojeleminen, väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän ehkäisy, liikennekäyttäytyminen, vaaratilanteet ja onnettomuudet, tapaturmat ja ensiapu, yksilön ja yhteisön väliset turvallisuusasiat, turvallisuutta vaarantavat aineet, turvallisuutta säätelevä säädäntö, oman koulun turvallisuus, ihmissuhteet, huolenpito, ikäkauteen liittyvät oikeudet ja vastuu, ristiriitojen selvittäminen, kriisit ja niistä selviytyminen.
- Uskonto: eettinen näkemys turvallisuuteen, erilaisuus, toisen ihmisen kunnioittaminen, arvokysymysten merkitys yhteiskunnassa ja elämässä, turvallisuuden ymmärtäminen osana ihmisen elämää
- Elämänkatsomustieto: Turvallisuus ja eettinen ajattelu, turvallisuuden ymmärtäminen osana ihmisen elämää, ihmisten erilaisuus ja kunnioittaminen
- Historia: turvallisuustietämyksen synty ja kehittyminen, tiedon hankinta ja käsittely, turvallisuuspolitiikka, veteraaniaasia, maanpuolustus, historiallinen tieto

- Yhteiskuntaoppi: turvallisuus ja yhteiskunta, lainsäädäntö, viranomaistoiminta eri sektoreilla, yhteiskunnan toimintaperiaatteet, yksilö ja yhteisö, päätöksenteko ja siihen vaikuttaminen, kansalaisen turvallisuus
- Musiikki: turvallisuusaiheista musiikkia,
- Kuvataide: turvallisuuteen liittyviä teemoja
- Käsityötyö: turvallinen tekeminen ja työturvallisuus, eri laitteiden oikea käsittely, toisen huomioonottaminen, tekniikka ja teknologia ja turvallisuus niissä
- Liikunta: turvallisuus liikenteessä ja vesillä, turvallinen liikkuminen, sääntöjen ja ohjeiden noudattaminen, maastossa liikkuminen, vastuullinen liikkuminen
- Kotitalous: kotiin ja eri aineisiin liittyvä turvallisuus, turvallinen toiminta
- Oppilaanohjaus: nuori yhteiskunnan jäsenenä, ryhmässä ja työssä toimiminen

Aihekokonaisuus edellisissä opetussuunnitelmien perusteissa ja niiden aseman kehittyminen

Turvallisuus teema on ollut koko perusopetuksen ajan keskeinen teema niin koulujen toimintakulttuurissa kuin opetuksessa. Asian esillä olemisen intensiteetti on kuitenkin vaihdellut 1970-luvulta 2010-luvulle hyvin paljon ja turvallisuuteen liittyvien sisältöalueiden painotus on vaihdellut.

Lasten ja nuorten liikennetietouden ja – taitojen opettaminen kaikilla perusopetuksen tasoilla on ollut kuitenkin yksi keskeisimmistä käsiteltävistä teemoista koko peruskoulun ajan. Liikenneopetus on aloitettu aina heti koulun alkaessa ja sitä on jatkettu hieman vaihdellen aina peruskoulun loppuun asti.

Vuoden 1970 opetussuunnitelman perusteissa peruskoulun kokonaistavoitteissa kuvattiin yhteiskunnallista muutosta ja vastuuta perheestä, lähimmäisistä ja koko maailmasta. Oppiaineiden integrointia opastettiin toteutettavaksi mm. aihekokonaisuuksilla ja läpäisyperiaatteella. Kansalaistaito oppiaineena sisälsi monia turvallisuuteen ja terveyteen liittyviä teemoja.

Vuoden 1985 peruskoulun opetussuunnitelman perusteissa kuvattiin opetusta ja koulun toimintaa ohjaavat periaatteet. Aihekokonaisuuksien suunnitteluun kehoitettiin opettajien yhteistyönä. Aihekokonaisuudet kuvattiin joidenkin oppiaineiden yhteydessä. Näkökulmana olivat oppiaineen aihepiirit ja niiden yhteys yhteiskuntaan sekä muihin oppiaineisiin. Opetussuunnitelman perusteissa oli nimetty aihekokonaisuuksiksi mm. kuluttajakasvatus, terveystieteiden kasvatus, ympäristökasvatus, ihmishuhtakasvatus ja tasa-arvokasvatus.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa vuonna 1994 keskeisiksi aihekokonaisuuksiksi nimettiin mm. ympäristökasvatus, terveystieteiden kasvatus ja kuluttajakasvatus.

Terveystieteiden aihekokonaisuuden yleistavoitteena oli se, että nuori oppii sekä oman että ympäristönsä terveyden ylläpitämiseen ja edistämiseen liittyvät perustiedot, -taidot ja toimintavalmiudet, pitää niitä oman ja ympäristönsä hyvinvoinnin näkökulmista merkityksellisinä ja kykenee käyttämään niitä valmiuksia voimavarana elämänsä eri vaiheissa. Yhtenä aihekokonaisuuden keskeisenä sisältöalueena oli ”Ihminen ja ympäristö”, jonka yhteydessä käsiteltiin muun muassa ympäristön ja kodin turvallisuutta, turvallisuuspolitiikkaa, ympäristön terveysvaaroja ja vaaratilanteiden ehkäisyä, onnettomuus- ja vaaratilanteissa toimimista, väkivallan ehkäisyä ja ensiapua. Tämän lisäksi muissa aihealueissa käsiteltiin ongelma- ja konfliktitilanteiden ratkaisua, fyysisistä ja psyykkistä koskemattomuutta ja kriisejä ja niistä selviytymistä sekä avun hakemista.

Opetussuunnitelmaseurannan tuottama tieto aihekokonaisuuden toteutumisesta

Opetushallituksen opetussuunnitelmaseurannassa on voitu todeta, että lähes kaikissa opetussuunnitelmissa aihekokonaisuuksia oli pohdittu ja niiden tavoitteita ja sisältöjä oli avattu paikallisista lähtökohdista. Tavoitteita ja sisältöjä oli siirretty oppiaineisiin ja niillä oli haettu oppiaineiden yhteyksiä yleisempiin kasvatuksellisiin tavoitteisiin ja paikallisyhteisöön. Opetussuunnitelman perusteiden tavoite ”aihekokonaisuudet kuvataan kohdassa Eheyttäminen ja aihekokonaisuudet, mutta ne toteutuvat eri oppiaineissa niille luonteenomaisesta näkökulmasta kehitysvaiheen edellyttämällä tavalla” on toteutunut hyvin.

Opetussuunnitelmaseurannan avulla on ollut vaikeampi todeta se, miten aihekokonaisuudet ovat näkyneet yhteisissä tapahtumissa ja toimintakulttuurissa, mutta joistakin opetussuunnitelmista sai positiivisia viittauksia tämän toteutumisesta. Kokonaisvaltaisesta lähestymistavasta esimerkkinä voidaan mainita oman kouluyhteisön turvallisuuden edistämiseen osallistuminen tai oman koulun turvallisuus- ja kriisisuunnitelmiin tutustuminen. Tämä aihepiiri onkin viime vuosina ollut ajankohtainen ja tärkeä osa-alue.

Parhaiten näyttää aihekokonaisuuden asioista toteutuvan koulujen liikennekasvatus, joka on esillä kaikissa kouluissa.

Opetussuunnitelmien perusteita laadittaessa ajatuksena oli edistää aihekokonaisuuksilla opetuksen eheyttämistä, ilmiöiden kokonaisvaltaista käsittelyä, oppiainerajat ylittävää pohdintaa, oppiainerajat ylittävien oppimispolkujen rakentamista näille keskeisille teemoille. Opetussuunnitelman perusteissa aihekokonaisuuksien opetuksen tehtäväkuvaus on varsin niukka. Opetussuunnitelman tulkinnan tueksi laadittiin myös aihekokonaisuuksien opetuksen tukiaineisto: ”Aihekokonaisuudet perusopetuksen opetussuunnitelmassa”. Aihekokonaisuuksien suuri määrä on saattanut osin vaikeuttaa perusteellisten suunnitelmien tekoa. Jotkut koulut ovat ratkaisseet tämän ongelman niputtamalla aihekokonaisuuksia laajemmiksi kokonaisuuksiksi

Aihekokonaisuuksilla haettu muutos on lähtenyt toteutumaan ainakin kirjoitettujen opetussuunnitelmien tasolla. Oppimispolkujen suunnittelu, oppiaineiden välisen yhteistyön toteutus ja aihekokonaisuuksien vieminen toimintakulttuuriin vaatii aikaa, työkalut ja arkikäytäntöjen kehittämistä sekä tukea.

Muiden selvitysten tuottamaa tietoa

Turvallisuus ja liikenne teemaa on tutkittu yksittäisinä kysymyksinä eri aikoina ja eri paikoissa lukemattomissa tutkimuksissa. Kuitenkaan missään selvityksessä tai tutkimuksessa ei ole paneuduttu näiden teemojen toteutumiseen tai toteuttamiseen perusopetuksessa.

Turvallisuuden eri osa-alueista tiedetään ja niitä tutkitaan mm. eri yliopistoissa, Poliisiammattikorkeakoulussa, Maanpuolustuskorkeakoulussa, Pelastusopistossa jne. samoin Liikenneturva tekee paljon tutkimusta liikenteen eri osa-alueita. Näiden rinnalle on syntynyt tutkimusta turvallisesta koulusta, koulujen turvallisuussuunnitelmista sekä yksittäisistä teemoista nuorten turvallisuuskulttuurissa (mm. Somerkosken väitös 2008 nuorten tulenkäsittelystä, Waittisen valmistuva tutkimus koulujen turvallisuusasenteista Helsingissä). Lisäksi Nuorisotutkimussäätiö on tutkinut nuorten turvallisuusasenteita.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen julkaisemassa Kansallisen lasten ja nuorten tapaturmien ehkäisyn ohjelman raportissa Turvallinen elämä lapsille ja nuorille (2009)

tarkastellaan lasten ja nuorten tapaturmia laajasti. Koululaisten osalta Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen toteuttama Kouluterveys-kysely, WHO:n koululaistutkimus sekä poliisiammattikorkeakoulun julkaisema tutkimus lasten ja nuorten väkivaltakokemuksista sekä oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimukset antavat arvokasta tietoa lasten ja nuorten arjen turvallisuuden kehittämiseen. Poliisin ja pelastusalan tilastot sekä eri tutkijoiden raportit täydentävät kuvaa turvallisuustilanteesta.

Valtakunnallisia tietoja koulukiusaamisen yleisyydestä on saatu vuodesta 1994 alkaen WHO:n koululaistutkimuksessa, jonka mukaan toistuvaa kiusaamista kokeneiden osuudet vähenivät vuosina 1994–2002 ja pysyivät lähes ennallaan vuosina 2002–2006. (Kämppi ym. 2008), vuodesta 1996 alkaen Kouluterveyskyselyssä on valtakunnallista tietoa voitu kerätä vuodesta 1996 lähtien. Kyselyn mukaan noin 7 % peruskoulujen 8.–9. vuosiluokkien oppilaista on kokenut kerran viikossa tai useammin toistuvaa kiusaamista. Näin määritelty jatkuva kiusaaminen on hitaasti lisääntynyt viime vuosina (Luopa ym. 2008) Vuodesta 2008 alkaen kiusaamiseen liittyviä tuloksia on saatu osana KiVa Koulu -ohjelmasta (Salmivalli ym. 2009).

Poliisiammattikorkeakoulun julkaisemassa Lapsiuhritutkimuksessa noin neljännes kuudennen luokan oppilaista ja noin viidennes yhdeksännen luokan oppilaista ilmoitti kokeneensa ikätoverien välisiä pahoinpitelyjä. Fyysisesti väkivaltaista kiusaamista ilmoitti kokeneensa noin 10 prosenttia vastaajista ja henkistä kiusaamista noin 20 prosenttia vastaajista. Tyttöjen osalla henkisen väkivallan kohteeksi joutuminen on poikia yleisempää.

Liikenneturva on tehnyt paljon kartoituksia lasten ja nuorten liikennekäyttäytymisestä, liikenteen riskeistä sekä asenteesta eri tavoilla liikenteessä liikkumiseen.

Yhteiskunnallisen keskustelun keskeiset viestit

Turvattomuus ja turvallisuus ovat monimutkaisia ilmiöitä. Käsitys turvattomuudesta on muuttunut viimeisten vuosikymmenien aikana. Turvallisuuskäsitys on kehittynyt ajan kuluessa monella eri tavalla uusien ilmiöiden sekä näkökulman laajenemisen vuoksi. Turvattomuutta aiheuttavat maailmanlaajuiset asiat, kuten ympäristöön, kulttuurin arvoihin sekä maailmantilanteeseen liittyvät uhat. Ihmisten välinpitämättömyys toisiaan kohtaan on ympäristön jälkeen yleisin turvattomuuden aiheuttaja. Inhimillinen turvallisuus on noussut viime vuosina yhä keskeisemmäksi ihmisten hyvinvointiin vaikuttavaksi tekijäksi. Myös eri tutkimuksissa nousseet tulokset koetun ja todellisen turvattomuuden välisistä eroista haastavat pohtimaan turvallisuuden edistämisen ulottuvuuksia aivan uudella tavalla.

Globaalit ja yhteiskunnalliset muutokset vaikuttavat lähiyhteisöjen elämänpiiriin ja elämäntapoihin ja luovat uusia riskejä ja uhkia. Muutoksiin liittyy usein avuttomuutta ja neuvottomuutta ja ne tuottavat psykososiaalisia ongelmia.

Turvallisuusaihekokonaisuuden näkökulmasta opetuksen yhteys koulun muun toimintakulttuurin ja turvallisen opiskeluympäristön kehittämiseen on jatkossa entistä kiinteämpi. Sisäisen turvallisuuden ohjelman tavoitteet tukevat turvallisuuskasvatuksessa erityisesti syrjäytymisen ehkäisyä. Siksi turvallisuuskasvatuksessa tulisi oppia ymmärtämään sekä turvallisuuden fyysisiä että psyykkisiä ja sosiaalisia ulottuvuuksia. Sen tulisi virittää tulevaisuusajattelua ja halua toimia turvallisen ympäristön ja ihmisen hyvinvoinnin puolesta.

Väkivallan ja kiusaamisen ehkäisy ja siihen liittyvä opetus on lisännyt yhteisöjen ymmärrystä siitä, mitkä asiat tuottavat turvattomuutta ja miten niihin yksilönä ja yhteisönä

voidaan vastata. Opetusministeriön KiVa koulu-hankkeessa tai Opetushallituksen, MLL:n, poliisin yhteisessä Koulurauhaohjelmassa on kehitetty konkreettisia toimintamalleja kouluyhteisön ja yksittäisten oppilaiden turvallisuuden ja turvallisuusosaamisen lisäämiseksi.

Jokelan ja Kauhajoen koulusurmat ovat vahvistaneet ymmärrystä paitsi kriisitilanteisiin varautumisen tärkeydestä, myös turvallisuutta ehkäisevien toimien tärkeydestä. Toisaalta koulusurmat ovat luoneet myös uusia uhkia, joihin koulujen on kyettävä vastaamaan. Erityisen haastavaa on se, että osa uusista uhkista kohdistuu suoraan oppilaitoksiin ja niissä opiskeleviin sekä opettajiin ja muuhun henkilökuntaan. Uhkat voivat tulla myös sekä oppilaitosten sisältä että ulkopuolelta. Jokelan ampumistapauksen jälkeen poliisin tietoon tuli kymmenen kuukauden kuluessa 86 oppilaitokseen kohdistettua uhkausta, Kauhajoen ampumistapauksen jälkeen noin vuoden ajanjaksolla 272 uhkausta. Uhkausten määrä on kasvanut jokaisen uutisoidun uhkaustapauksen jälkeen. Poliisin tietoon on tullut syyskuuhun 2009 mennessä jo 358 uhkausta. Tämä on edellyttänyt paitsi toimenpiteitä uhkatilanteen selvittämiseksi myös koulun turvallisuuskasvatuksen tavoitteiden tarkistamista. Turvallisuuden edistämisen lisäksi on jouduttu pohtimaan sitä, miten uhkatilanteissa toimitaan, mitkä ovat yksilön ja yhteisön selviytymisen taidot. Koetun turvallisuuden ja hyvinvoinnin yhteydet korostuvat erityisesti näissä tilanteissa.

Loppupäätelmiä

Perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteet antavat jo nykyisellään hyvät lähtökohdat turvallisuuskasvatuksen toteuttamiseen. Koulujen väliset erot turvallisuuskasvatuksen toteuttamisessa ovat kuitenkin suuret samoin kuin koulun sisällä eri oppiaineissa. Valtakunnallisesti puuttuu laaja-alainen osaamis- ja taitotasojen määrittely niin opettajien pätevyuden kuin perusopetuksen sisällön osalta.

Turvallisuuskasvatuksen tulisi sisältyä koulun toimintakulttuuriin, kaikkiin toimintoihin ja eri oppiaineisiin luontevalla tavalla. Turvallisuussuunnittelu ja turvallisuuskasvatuksen kehittäminen tulisi nivoa yhteen sisältäen myös mm. koulumatkat ja -kuljetukset sekä koulutyöhön liittyvät erityistilanteet ja kouluympäristön ulkopuolella tapahtuva opetus.

Tärkeää olisi määrittää turvallisuusosaamisen taito- ja osaamistasot, kehittää turvallisuuskasvatuksen sisältöjä ja aineistoja sekä opettajien valmiuksia sisällyttää turvallisuuskasvatuksen osa-alueita opetukseensa sekä kehittää paikallisella tasolla koulujen, kotien, viranomaisten ja muiden organisaatioiden yhteistyötä turvallisuuskasvatuksen sekä oppimisympäristön ja koulumatkojen turvallisuuden kehittämiseksi.

Liikennekasvatuksen tulisi näkyä koulun toiminnassa selvästi erillään yleisestä turvallisuuskasvatuksesta, koska sen asema ja merkitys opetuksessa ja oppimisessa on keskeinen turvallisten koulumatkojen ja turvallisen kouluympäristön kannalta ja oikeiden liikkumiseen liittyvien asenteiden muodostumisessa.

Perusopetuksen turvallisuuskasvatuksen tulee antaa arjen turvallisuuteen liittyvät perustiedot ja taidot turvallisuuden osa-alueilta laajasti. Turvallisuuskasvatuksen tulisi myös tukea oppilaan kasvua ja kehitystä ja antaa välineitä havaita ja tunnistaa omassa lähiympäristössä olevia turvallisuutta edistäviä ja niitä estäviä tekijöitä. Turvallisuuskasvatuksen tehtävänä on osaltaan tukea kestävänsä tulevaisuuden edellytyksiä. Perusopetuksen turvallisuuskasvatuksen tehtävänä on tältä osin tukea paitsi yleistä

turvallisuuteen liittyvää osaamista myös tukea ja edistää koettua turvallisuutta sekä toimintakykyä turvallisuutta uhkaavissa tilanteissa.

Aineistoa opetuksen tueksi on runsaasti saatavilla. Aineistot ja niiden käyttökelpoisuus ja kehittämistarpeet tulisi kuitenkin arvioida. Monet koulut toimivat yhteistyössä poliisin ja pelastusviranomaisten, sosiaali- ja terveydenhuollon sekä eri järjestöjen kanssa turvallisuuskasvatuksen toteuttamisessa. Koulujen väliset erot turvallisuuskasvatuksen toteuttamisessa ovat kuitenkin suuret samoin kuin koulun sisällä eri oppiaineissa. Joillakin turvallisuuden osa-alueilla opetus saattaa olla monipuolista toisten alueiden jäädessä käsittelemättä. Toteutukseen vaikuttaa opettajien kiinnostus, turvallisuusasioiden osaaminen ja motivaatio.

Valtakunnallisesti puuttuu laaja-alainen osaamis- ja taitotasojen määrittely niin opettajien pätevyyden kuin myös perusopetuksen sisällön osalta.

Lähteet

Ellonen, N., Kääriäinen J., Salmi, V. & Sariola, H.: Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset. Poliisiammattikoulun raportteja, Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja. Poliisiammattikorkeakoulu 2008, Tampere.

Jokelan koulusurmat 7.11.2007, Tutkintalautakunnan raportti. Oikeusministeriön julkaisuja 2009:2

Kämppi K, Välimaa R, Tynjälä J, Haapasalo I, Villberg J & Kannas L. 2008. Peruskoulun 5., 7. ja 9. luokan oppilaiden koulukokemukset ja koettu terveys. WHO-Koululaistutkimuksen trendejä vuosina 1994–2006. Opetushallitus. Tampereen yliopistopaino Oy. Tampere.

Kiilakoski, T.. Viiltoja. OM 2009, Helsinki

Koulurauhaohjelma. www.koulurauha.fi; www.skolfred.fi

Kouluterveyskysely: <http://info.stakes.fi/kouluterveyskysely/FI/tulokset/taulukot2009>

Loukola M-L. (toim.)2004. Aihekokonaisuudet perusopetuksen opetussuunnitelmassa. Opetushallitus

Luopa P, Pietikäinen M & Jokela J. 2008. Koulukiusaaminen peruskoulun yläluokilla 2000–2007. Opetusministeriön julkaisuja 2008:7. Helsinki.

Markkula, J. ja Öörni, E. (toim): Turvallinen elämä lapsille ja Nuorille. Kansallinen lasten ja nuorten tapaturmien ehkäisyn ohjelma. THL 2009, Helsinki.

Niskanen, H. & Laitinen, A. (2002). Tuhopoltot suomessa. Turun yliopiston Oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja. Rikos- ja prosessioikeuden sarja A N:o 26.

Nuorten rikoskäyttäytyminen 1995-2008. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen verkkokatsauksia 9/2008. [Http://www.optula.om.fi/uploads/bhv8ig0vde5.pdf](http://www.optula.om.fi/uploads/bhv8ig0vde5.pdf)

Paavonheimo, R.: Selvitys lasten tapaturmien ehkäisystä – lapsen turvaksi –hanke 2007-2009. Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2008, Helsinki.

Peura Juuso: Nuoret ja internet. Mannerheimin lastensuojeluliitto. Paikallisen turvallisuussuunnittelun valtakunnallinen seminaari 28.-29.1.2009

Salmivalli C, ym. 2009. KivaKoulu. Tilannekartoitus 2009.
<http://www.kivakoulu.fi/content/view/63/56/lang,fi/>

Somerkoski, B.: Lasten luvaton tuli – perusasteen oppilaat sytyttelijöinä. Turun yliopiston julkaisusarja. Turku 2007.

Lapset, nuoret, perheet politiikkaohjelma:
http://www.vn.fi/toiminta/politiikkaohjelmat/lapset/ohjelmasisaeltoe/HPO_Lapset_HSA2007.pdf

Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2007-2011:
http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuoriso/nuorisopolitiikka/kehittamishjelma/liitteet/lapsi_ja_nuorisopolitiikan_kehittamishjelma.pdf

Oppilaitosten turvallisuus. 2009. Työryhmän raportti. Sisäasiainministeriön julkaisu 40/2009. Sisäasiainministeriö.

Oppilashuoltoon liittyvän lainsäädännön uudistamistyöryhmän muistio:
http://www.stm.fi/julkaisut/selvityksia-sarja/nayta/_julkaisu/1067951

Sisäisen turvallisuuden ohjelma:
[http://www.intermin.fi/intermin/hankkeet/turva/home.nsf/files/162008/\\$file/162008.pdf](http://www.intermin.fi/intermin/hankkeet/turva/home.nsf/files/162008/$file/162008.pdf)

Sisäisen turvallisuuden ohjelma – toimeenpanosuunnitelma, VNP 8.5.2008:
[http://www.intermin.fi/intermin/hankkeet/turva/home.nsf/files/Sisaisen%20turvallisuuden%20ohjelman%20toimeenpanosuunnitelma%20070709/\\$file/Sisaisen%20turvallisuuden%20ohjelman%20toimeenpanosuunnitelma%20070709.pdf](http://www.intermin.fi/intermin/hankkeet/turva/home.nsf/files/Sisaisen%20turvallisuuden%20ohjelman%20toimeenpanosuunnitelma%20070709/$file/Sisaisen%20turvallisuuden%20ohjelman%20toimeenpanosuunnitelma%20070709.pdf)

Tieliikenneonnettomuudet 2008, Suomen virallinen tilasto, tilastokeskus ja Liikenneturva.

Nuorisolaki 72/2006

Pelastuslaki 468/2003

Perusopetuslaki 238/1998, lisäys 13.6.2003/477

Perusopetusasetus 852/1998

Rikoslaki 39/1889

Työturvallisuuslaki 738/2002

VNA perusopetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja tuntijaosta 1435/2001

VNA neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskelijaterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta 28.5.2009/380